

La Biblioteca de la UOC: continguts digitals per a una biblioteca virtual

Anna Pérez Hidalgo. aperezh@uoc.edu

Patricia Riera Barsallo. prierab@uoc.edu

- Introducció
 - La Biblioteca i el Campus Virtual
 - La col·lecció digital de la Biblioteca de la UOC
 - Els serveis virtuals a la Biblioteca de la UOC
 - Els serveis virtuals a mida a la Biblioteca de la UOC
 - L'accés als serveis virtuals i als continguts Biblioteca de digitals oferts per la la UOC
 - Conclusió
-

Introducció

En aquesta comunicació, farem un repàs dels continguts digitals que actualment conformen el fons de la Biblioteca de la UOC.

Parlar de continguts digitals a la Biblioteca de la UOC implica necessàriament recordar que la nostra biblioteca es defineix a si mateixa com a virtual, una virtualitat caracteritzada per la possibilitat oferta als nostres usuaris d'accedir remotament a continguts i serveis bibliotecaris, en què es combinen notícies bibliogràfiques, textos electrònics, bancs d'imatges i tota mena d'informacions per mitjà d'una xarxa telemàtica.

La relació entre continguts digitals i virtualitat és, evidentment, directa: els serveis que s'ofereixen virtualment es fan sobre la base de documents digitals i, al mateix temps, aquests serveis virtuals també generen documents electrònics.

La Biblioteca i el Campus Virtual

Un dels elements essencials per a la construcció de la Biblioteca Virtual i que ens permet donar servei a una comunitat virtual com la de la UOC és el Campus Virtual, amb trets diferenciadors que ens ajuden a portar a terme el nostre projecte.

En aquest sentit, el Campus Virtual de la UOC:

- Esdevé un espai de comunicació i transmissió del coneixement.

- Presenta un conjunt de funcionalitats que fan possible una interacció entre la comunitat virtual sense coincidència en l'espai ni en el temps.

- Permet plantejar uns serveis adaptables a les necessitats i les característiques pròpies de cada membre o tipologia d'usuaris de la comunitat.

Aquest entorn interactiu ens permet definir i oferir tota una sèrie de serveis adaptats a les característiques de la comunitat a la qual servim, alhora que ens permet definir una línia de treball on es planteja una biblioteca totalment flexible i amb capacitat d'adaptació constant a les noves necessitats dels nostres usuaris.

Després d'aquesta petita pinzellada sobre l'entorn on s'insereix la Biblioteca de la UOC, passem a parlar de la col·lecció digital pròpiament dita i, seguidament, explicarem els serveis virtuals que en aquests moments duem a terme i d'altres que actualment es van desenvolupant.

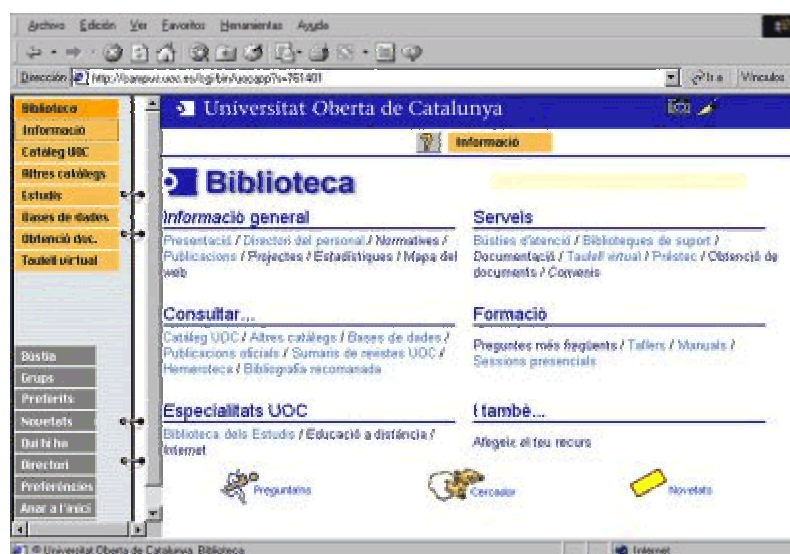

Figura 1. Pàgina principal de la Biblioteca de la UOC

La col·lecció digital de la Biblioteca de la UOC

La Biblioteca digital de la UOC es compon, bàsicament, dels textos necessaris per als estudis que s'imparteixen a la UOC i dels documents útils per a la tasca d'investigació pròpia de la Universitat.

De manera esquemàtica, podem agrupar la nostra col·lecció electrònica en les categories següents:

1. Materials generats per la Universitat Oberta de Catalunya

Dins el model pedagògic de la UOC, caracteritzat per la no-presencialitat, tenen especial importància els materials docents, també coneguts com a mòduls didàctics.

Aquests materials són desenvolupats per la mateixa Universitat i tenen com a objectiu principal facilitar i estimular el procés d'aprenentatge dels estudiants. En aquest sentit, esdevenen la guia bàsica en el desenvolupament de cada assignatura, incloent-hi els objectius perseguits i els continguts teòrics i pràctics que cal assolir.

Es distingeixen dues tipologies principals d'assignatures:

- Assignatures en format web: cada cop són més les assignatures que es presenten en la seva totalitat en aquest format. Des del catàleg de la Biblioteca, els usuaris poden localitzar, consultar i editar aquest material.

- Assignatures amb annexos web: algunes de les assignatures que tenen el material didàctic en format paper presenten material complementari en format web. Mitjançant el catàleg de la Biblioteca, hom pot localitzar tant la versió paper del material didàctic com consultar aquest material en web.

Figura 2. Mòdul didàctic

2. Materials generats per la Biblioteca

Fins al moment, podem distingir tres grans grups de materials digitals elaborats per la Biblioteca de la UOC:

- D'una banda, i conjuntament amb el professorat de la UOC, la Biblioteca ha realitzat la versió electrònica de documents d'interès per a les àrees de coneixements dels estudis que actualment s'imparteixen.

Dins aquesta línia, s'ha realitzat la versió electrònica de les constitucions espanyoles i d'altres disposicions legals.

- D'una altra banda, i com a solució d'alguns dels problemes derivats de la no-presencialitat de l'entorn en què ens movem, la Biblioteca realitza la versió electrònica d'aquells materials que faciliten als usuaris la consulta del nostre fons.

Així, per exemple, s'escanegen sistemàticament els sumaris i els resums de la bibliografia recomanada (obres bàsiques que el professorat dels diferents estudis que s'imparteixen a la UOC recomana per a cadascuna de les assignatures). Amb aquest servei, i per mitjà del catàleg, es dona a l'usuari la possibilitat de "fullejar" el contingut del document abans de sol·licitar-lo en préstec, en el que podem considerar una reproducció virtual de la consulta a les prestatgeries que es fa a les biblioteques físiques.

Amb el mateix objectiu, periòdicament s'escanegen els sumaris de tots els números de les revistes subscrietes per la UOC. Aquest treball es complementa amb un servei de subministrament electrònic de sumaris a petició de l'usuari (els sumaris subscrits per l'usuari li són enviats a la bústia personal de correu electrònic).

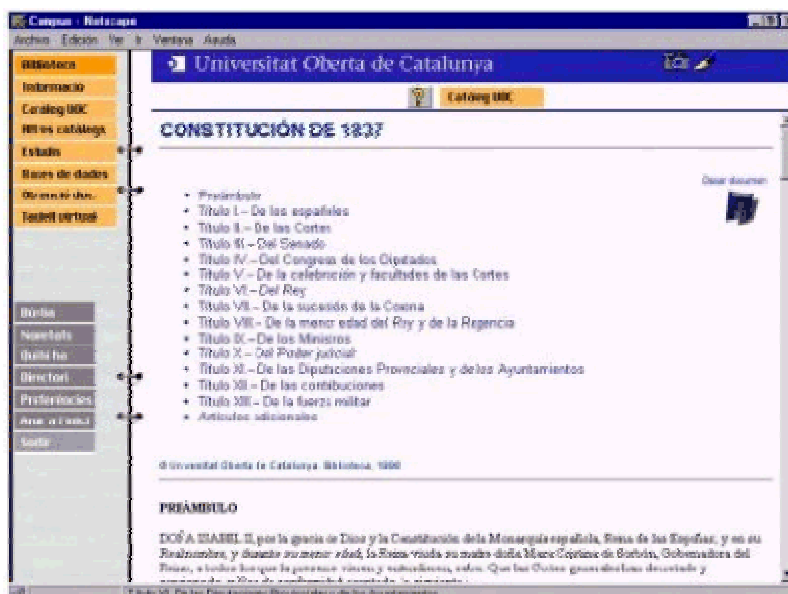

Figura 3. Document electrònic

- Finalment, la Biblioteca fa productes multimèdia considerats d'utilitat per a la comunitat o com a resposta a peticions realitzades per membres d'aquesta. Un exemple d'aquest tipus de productes el tenim en el mapa sensitiu desenvolupat per tal de donar accés als diferents col·legis d'advocats i notaris que hi ha en l'àmbit estatal.

3. Subscripció a serveis externs

Com tota biblioteca universitària, la Biblioteca de la UOC necessita accedir a documentació externa i, per tant, fa subscripcions a diverses fonts d'informació, com ara bases de dades, enciclopèdies, publicacions periòdiques, etc.

En aquest sentit, i ateses les característiques pròpies d'aquesta universitat, és important adquirir fonts d'informació que presentin text complet accessible via web, per tal de facilitar als nostres usuaris l'accés remot a la informació.

Dins aquest context, la Biblioteca s'ha subscrit a bases de dades a text complet i a la versió web d'obres de referència com ara enciclopèdies i diccionaris especialitzats.

4. Documents electrònics generats gràcies a les línies de col·laboració

La Biblioteca, igual que tot el conjunt de la Universitat, participa en un gran nombre de projectes i convenis de col·laboració amb diverses entitats. Fruit d'aquestes línies de treball, sovint sorgeixen acords que han permès l'elaboració de documents electrònics d'interès per a la comunitat.

Quant a convenis amb entitats, podem destacar el projecte pilot realitzat amb editorials com la Tecnos-Anaya, que ha permès a la Biblioteca disposar de les versions electròniques de llibres bàsics per als Estudis de Dret, com ara el Codi penal o una recopilació de la legislació notarial (als quals es pot accedir des del catàleg).

Quant a projectes, en podem destacar dos d'Europeus, com són Gala i Laurin. En el cas de Laurin, s'ha creat una base de dades de retalls de premsa, que un cop finalitzada serà una eina molt potent per a la Universitat. En el cas de Gala, ens permet elaborar una sèrie de documents electrònics, com per exemple la Guia per a l'elaboració del currículum.

Com a membre del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya, la Biblioteca de la UOC també s'ha beneficiat d'importants serveis que aquesta institució està duent a terme. Pel que fa a la col·lecció digital, aquests beneficis s'han traduït en:

- La subscripció de manera consorciada a bases de dades a text complet i bibliogràfiques, com ara Aranzadi, Econlit o Sociofile.
- La subscripció de manera consorciada a revistes electròniques a text complet, com ara les incloses a la base de dades Ideal, d'Academic Press.

5. Selecció de recursos web classificats per àrees temàtiques

Des de la Biblioteca, i conjuntament amb el professorat, es realitza una selecció de recursos disponibles a Internet amb l'objectiu de posar-los a disposició dels nostres usuaris.

Aquesta selecció es fa a partir de les àrees d'interès tractades als diferents estudis impartits per la UOC i seguint unes pautes de valoració elaborades per la mateixa Biblioteca.

Un cop seleccionats, indexats i classificats, aquests recursos s'incorporen a les diferents pàgines web de la Biblioteca. Un dels avenços més importants en què actualment treballem dins aquest camp és el desenvolupament d'una eina que facilitarà i millorarà la gestió de tots aquests recursos: el Dinaweb (en aquestes mateixes jornades hi podem consultar una ponència dedicada a aquest projecte).

Com veurem més endavant en l'apartat dedicat als serveis a mida, aquest treball de selecció de recursos va evolucionant cap a la creació d'espais virtuals a mida (les anomenades prestatgeries virtuals) directament relacionats amb les assignatures dels diferents estudis i que permetran acostar encara més la nostra biblioteca als estudiants.

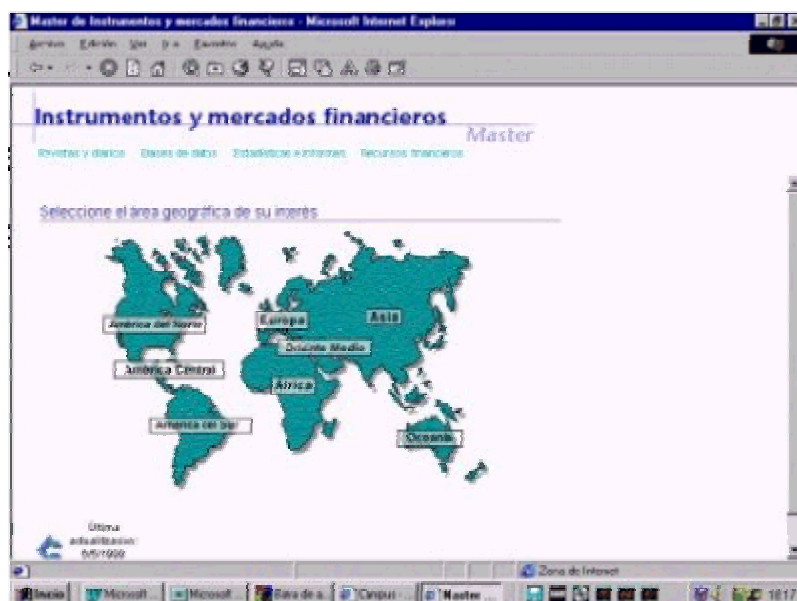

Figura 4. Web dissenyada a mida per a un màster

Els serveis virtuals a la Biblioteca de la UOC

Mitjançant el Campus Virtual, la Biblioteca ofereix als seus usuaris tota una sèrie de serveis adaptats a les característiques pròpies del seu entorn, entre els quals destaquen els següents:

- Informació i documentació: aquest servei té com a objectiu donar resposta a consultes puntuals i temàtiques dels nostres usuaris.

Les vies de comunicació més habituals per a atendre aquest tipus de petició són el correu electrònic i el xat (quan hi ha coincidència en l'espai i en el temps amb la persona que fa la consulta).

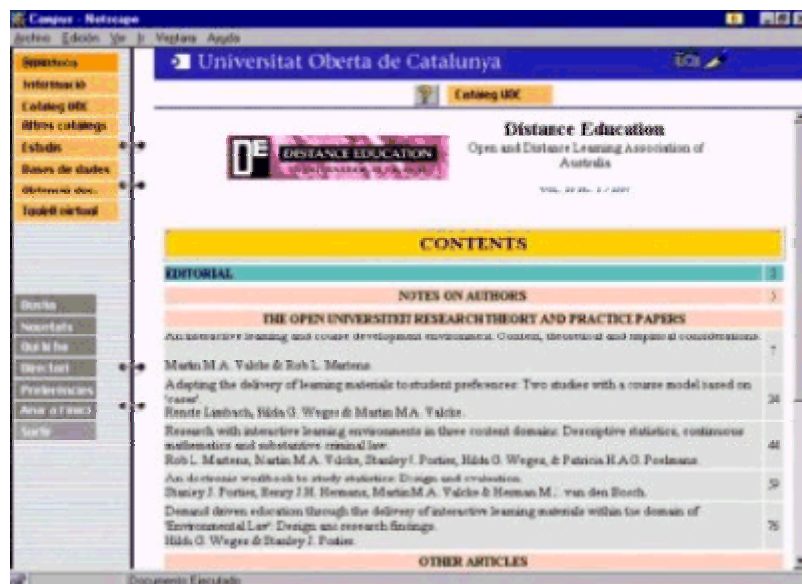
- Formació: la Biblioteca de la UOC posa especial èmfasi en l'elaboració de guies pràctiques d'ús dels nostres recursos (bases de dades, catàlegs, tallers sobre Internet, etc.). Aquestes guies s'elaboren i es distribueixen en format electrònic.

Com a complement a aquestes guies i als serveis d'informació i documentació, es realitza formació virtual per mitjà del correu electrònic (és a dir, en el moment de respondre una consulta, juntament amb la informació que l'usuari sol·licita es dóna una explicació detallada sobre com pot ell mateix aconseguir la informació en qüestió).

- Préstec en línia i préstec interbibliotecari: des del mateix catàleg de la Biblioteca, els usuaris ja poden demanar els documents en préstec. Aquests documents els podran rebre directament a casa seva o bé passar-los a recollir al centre de suport.

Igualment, via formulari de petició, es dóna l'opció de demanar documents en préstec interbibliotecari o bé d'obtenir articles de revistes.

- Distribució de sumaris electrònics de revistes: com ja hem comentat, la Biblioteca de la UOC ofereix als seus usuaris la possibilitat de rebre a la seva bústia personal de correu electrònic els sumaris d'aquelles revistes del seu interès subscrietes per la Biblioteca. Aquest servei s'ha pogut ampliar a revistes d'altres universitats, gràcies al servei ja comentat del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya.

The image shows a screenshot of a web browser displaying the electronic table of contents for the journal 'Distance Education'. The browser window title is 'Campus - Netscape'. The page header includes 'Universitat Oberta de Catalunya' and 'Catàleg UOC'. The journal title is 'Distance Education' with the subtitle 'Open and Distance Learning Association of Australia' and the volume information 'VOL. 22 (2001)'. The table of contents is organized into sections: EDITORIAL, NOTES ON AUTHORS, THE OPEN UNIVERSITY RESEARCH THEORY AND PRACTICE PAPERS, and OTHER ARTICLES. Each entry lists the authors and the page number.

CONTENTS	
EDITORIAL	3
NOTES ON AUTHORS	
THE OPEN UNIVERSITY RESEARCH THEORY AND PRACTICE PAPERS	
An interactive learning and course development environment: Context, theoretical and empirical considerations	
Mark M.A. Valke & Rob L. Marston	7
Adapting the delivery of learning materials to student preferences: Two studies with a course model based on 'years'	
Renée Lambach, Hilda G. Weges & Martin M.A. Valke	24
Research with interactive learning environments in three content domains: Descriptive statistics, continuous mathematics and substitute manual law	
Rob L. Marston, Martin M.A. Valke, Stanley J. Portus, Hilda G. Weges, & Patricia H.A.G. Pooleman	44
An interactive workflow to study statistics: Design and evaluation	
Stanley J. Portus, Erny J.H. Hermans, Martin M.A. Valke & Herman M. van den Broek	52
Demand driven education through the delivery of interactive learning materials within the domain of Environmental Law: Design and research findings	
Hilda G. Weges & Stanley J. Portus	76
OTHER ARTICLES	

Figura 5. Sumari electrònic de revista

Els serveis virtuals a mida a la Biblioteca de la UOC

En aquests moments, una de les noves línies de treball de la Biblioteca de la UOC és la creació de serveis virtuals a mida per als membres de la comunitat, uns serveis on es destaquen els continguts digitals i el valor afegit que es dóna a la informació.

Actualment, la comunitat UOC està integrada per uns 12.500 estudiants, 600 professors i 400 persones de gestió, un volum que fa palesa la necessitat d'oferir serveis que donin resposta als

diferents requeriments que planteja cadascun d'aquests col·lectius, d'acord amb el nostre objectiu de flexibilitat i constant capacitat d'adaptació.

En aquesta línia, es poden destacar els serveis següents:

- Les prestatgeries virtuals

Servei en fase d'implementació: es tracta d'un projecte en què treballen conjuntament la Biblioteca i les direccions dels diferents estudis que imparteix la UOC.

Sorgeix com a resposta a la necessitat d'apropar encara més la Biblioteca als estudiants i, en aquest sentit, implica introduir la Biblioteca als espais propis de cada assignatura oferint els serveis personalitzats segons les necessitats.

Una prestatgeria virtual conté tots els materials que interessin als professors per al desenvolupament de les assignatures, els quals varien de semestre a semestre, com ara articles de revistes, bibliografia recomanada, tutorials de programari, preguntes i respostes més freqüents, selecció de recursos d'Internet, etc.

Determinar els diferents tipus de materials que formaran part d'aquestes prestatgeries ha estat una de les tasques més laborioses d'aquest projecte, però a la vegada més interessants, ja que ens permet comprovar les necessitats que té cadascun dels diferents estudis. Després de diverses converses amb el professorat s'ha detectat que, tot i coincidir en la necessitat d'incorporar una sèrie de materials similars (articles, selecció de recursos, bibliografia recomanada, etc.), cada estudi té unes necessitats pròpies i totalment diferenciadores respecte als altres. En aquest sentit, la Biblioteca de la UOC ha definit un servei de prestatgeria virtual totalment flexible i adaptable a les necessitats pròpies de cada estudi.

- La Biblioteca com a assignatura

A proposta del personal docent, i en un bon exemple de la seva implicació com a elements actius en la formació dels estudiants en l'ús de la Biblioteca, s'han realitzat manuals formatius per tal de donar a conèixer el funcionament dels recursos més importants per a cadascun dels estudis.

Aquests manuals electrònics -que s'integren dins el currículum formatiu dels estudis- permeten als estudiants contextualitzar l'ús de cada recurs dins els seus estudis i futura vida professional, aprendre les seves característiques (tant de contingut com de prestacions) i familiaritzar-se amb el seu ús mitjançant uns exercicis eminentment pràctics proposats pel mateix personal docent.

- Des d'altres punts del Campus, com és el cas dels espais propis de cada estudi, espais propis de cada assignatura (les prestatgeries virtuals), des de pàgines específiques d'altres unitats de la Universitat, etc.
- Per correu electrònic.
- Per mitjà d'aplicatius.

Conclusió

La definició i la posterior posada en marxa d'alguns dels serveis virtuals que s'han descrit al llarg d'aquesta comunicació ens fa patent, cada vegada més, que la nostra meta com a biblioteca que dóna servei a una comunitat virtual ha de ser la d'oferir uns serveis flexibles i totalment adaptats a les necessitats pròpies del nostre col·lectiu. En aquest sentit, disposar d'una col·lecció digital i anar-la generant ens és totalment imprescindible per tal d'oferir aquests serveis.

Esquematzant aquesta constatació, podem dir que:

diferents usuaris = diferents necessitats = diferents serveis basats en una única biblioteca virtual integrada dins dels diversos espais i serveis de la Universitat